

— קבא —

הרהור במילי דעלמא

אוצר החכמה

אדהכי חמא (רשנ"י) לר' יוסי דהוה מהרהר במילי דעלמא, אמר לוי יוסי קום אשלים דיוקנך דאת חד חסר נך, קס ר' יוסי וחדי במלין דאורייתא וקס קמי, אסתכל זי ר"ש, א"ל ר' יוסי השתא אנת שלים קמי עתיק יומין ודיוקנך שלים. פתח ואמר ויעש¹ את לין נור הקודש זהב טהור וגו'.

(זהר ויקהל דף ר"ז ע"ב)

לר' יוסי דוקא אירע זה שהרהר במילי דעלמא ולא לר' אבא ור' יצחק ור' חייא, יען ר' יוסי הוא בחי' מל'². הנה מל' אם שהיא בבחי' אצי' בחינה האחרונה דאצי' שמצד זה היא עוסקת ג"כ במילין דאורייתא דסודות התורה שבאצי' .. הנה מל' היא נעשית ג"כ מקור לבי"ע, והוא העשרה מאמרות דמל' שבהן נתהוו בי"ע, שמצד זה המל' אינה באצילות³. ועיין במד"ר פ' ויצא⁴ ע"פ⁵ הפעם אודה את ה' שיהודה נמשל לקומץ של חולין, ויהודה הוא בחי' מל' .. מפני שמל' נעשית מקור לבי"ע העשרה מאמרות הנקראים מילין דהדיוטא⁶ עמל שיחה⁷, לכן ר' יוסי דוקא בחי' מל' אירע זה שהרהר במילי דעלמא דבי"ע. וי"ל המילי דעלמא שהרהר בהם לא היו דברים בטלים ח"ו, אלא הרהר אז בהעשרה מאמרות שבהן נברא העולם⁸ שהם מילי דעלמא, כי הרי הם מלובשים תמיד בהעולם להחיותו ולקיימו, כידוע בפירוש לעולם⁹ ה' דברך נצב בשמים¹⁰, באלו הדברים הרהר ר' יוסי, והוא בבחי' עמל שיחה. ואם כי הוא דבר גדול אך אין זה בערך לגבי עמל

אוצר החכמה

(1) פקודי לט, ל. — ושם: "ויעשו" (ולא "ויעש").	(5) ויצא כט, לה.
(2) כמ"ש בראש הענין בדקצ"ח ע"ש (לקלוי"צ כאן).	(6) ראה זח"ג קמט, ב. לקו"ת ר"פ אחרי.
(3) וכמ"ש בלקו"ת [שה"ש ח, ב ואילך] בהביאור דשחורה ס"ב ע"ש (לקלוי"צ כאן).	(7) ראה לקמן ס"ב. וש"נ.
(4) ב"ר פע"א, ד.	(8) אבות רפ"ה.
	(9) תהלים קיט, פט.
	(10) וכמ"ש בתניא בשער היחוד והאמונה פ"א ע"ש (לקלוי"צ כאן).

תורה וביחוד סודות ורוזין דאורייתא ושארם המארי דרוזין ר"ש, לכן אמר לי ר"ש קום אשלים דיוקנך דאת חד חסר בך.

האת חד שחסר בו ע"י הרהורו במילי דעלמא י"ל הוא האות י' דיוסי¹¹, כי הנה בהשם יוסי יש ד' אותיות שהם מכוונים לנגד ד' אותיות דשם הוי', והם כנוי לד' אותיות דשם הוי', כנוי גימט' יוסי, והיינו מאי דתנן בסנהדרין פ"ז מ"ה בכל יום דנין את העדים בכנוי יכה יוסי את יוסי¹², הרי שיוסי הוא כנוי לשם הוי'. הד' אותיות דשם הוי' רומזים על חו"ב זון, וכן יוס"י¹³ האותיות י"ו רומזים על חו"ב, י' חכ' ו' בינה¹⁴, אות ס' ז"א ו"ק שכ' כלול מי' עולה ס', אות י' נקודה אחת דמל'. או י"ל ביוסי הסדר הוא מלמטה למעלה. י' מל', ו' ז"א¹⁵, ס' בינה כמו ס' דאפרסמון¹⁶, י' חכ' . . והנה הד' אותיות דשם הוי' הם מאירים באבי"ע, חכ' י' באציל' ואותיות הו"ה בבי"ע, עד"ז ביוסי כששמו שלם בכל ד' אותיותיו אז זה מורה כשמל' הוא באצי' שאז יש בו הי' הראשון ג"כ הרומז על חכ' לפי פירוש הא', ולפי פירוש הב' שהסדר באותיותיו הוא מלמטה למעלה יש בו הי' האחרון ג"כ הרומז על חכ', משא"כ כשהרהר במילי דעלמא שזה מורה על ירידת המל' לבריאה שאז חסר ממנו אור האצי' בחי' חכ' י' שבאצי' אז חסר ממנו את חד דהיינו אות י' אחד שבו (הראשון או האחרון כנ"ל) וכו'.

קם ר' יוסי וחדו במילין דאורייתא וקם קמי', הכפל דקם הוא כמו באסתר שהוא בחי' מל' כשיורדת לבריאה הוא הסתר כפול, כמא"י¹⁷ אסתר מן התורה מנין שנא"י¹⁸ ואנכי הסתר אסתיר כו' שכתוב הסתר כפול . . וכשהושיט לה המלך את שרביט הזהב אז ותקם אסתר ותעמוד לפני המלך¹⁹, כתיב ב' לשונות ותקם ותעמוד, והוא שיצאה מהב' בחי' הסתר . . עד"ז כאן בר' יוסי איתמר ב"פ קם הוא ע"ד ותקם ותעמוד וכו'.

ואסתכל בי' ר' שמעון שהי' רבו הוא ע"ד הסתכלות הרב בהתלמיד שעיי"ז נמשך הנהורין מהרב להתלמיד, ומה גם ר' שמעון שהוא בחי'

(11) וכאור החמה כאן: "נסתלק ממנו סוד י" של רבי".	תראה שם שי' שייך לחכ' ו' שייך לכינה (לקלוי"צ כאן).
(12) ועיין ברש"י ורע"ב שם (לקלוי"צ כאן).	(15) כמ"ש בע"ח שער שכירת הכלים פ"ב (לקלוי"צ כאן).
(13) ולהעיר מלקוטי לוי"צ לזח"ג ע' רעז: "ביוסי רמוז שם הוי' שמספרו כ"ו כאותיות יו"י דיוסי", והאות ס' שבתוכם הוא הס' גבורות דבינה. הס' גבורים הסובבים המטה שלשלמה שהמטה הוא בחי' מל'".	(16) ועיין בשער הזיווגים פ"ו (לקלוי"צ כאן).
(14) עיין בע"ח שער דרושי נקודות פ"ג	(17) חולין קלט. ב.
	(18) וילך לא. יח.
	(19) אסתר ח. ד.

תפארת לוי יצחק

רסה

דעת²⁰, הנה דעת אסהיד באנפין והוא הש"ע נהורין שבפנים²¹, הנה בהסתכלותו בר' יוסי נמשך ממנו הנהורין לר' יוסי.

ופתח ואמר ע"פ ויעש את ציץ נזר הקודש זהב טהור וגו', הציץ הוא בחי' יסוד אבא²², הוא ע"ד שרביט הזהב, והוא מלשון הסתכלות, שאי זכאה מאן דאסתכל ביי' אז מאירין האותיות דשם הוי' החקוקין בו באנפין דההוא בר נש²³, דרש זה על ר' יוסי שהי' זכאה, ואז מאיר בו ההארה הזאת שנעשה שמו שלם שלא חסר בו האות י' דחכ', כי מאיר בו הארת הציץ דבחי' יסוד אבא, והציץ הוא במצח שבמצח הוא דעת כידוע, הנה עד"ז הוא מה שאסתכל ר"ש שהוא בחי' דעת בר' יוסי שעיי"ז נמשך הארת הנהורין מר"ש לר' יוסי. והשייכות דציץ לר' שמעון שהוא מלשון שמיעה הוא כי הציץ הי' מקיף על המצח מאזן לאזן²⁴.

(לקוטי לוי"צ ויקהל ע' קנח ואילך)

א. בביאורו של אמו"ר שהחסרון של האות י' בשמו של ר' יוסי הוא בגלל הירידה דמל' (בחינתו של ר' יוסי) לבי"ע, שנחסר אות י' השייכת לאצילות — צריך להבין:

מבואר במק"א²⁵ החילוק שבין ר' יוסי לר' יהודה, שגם בחינתו היא בחי' המלכות²⁶ — שר' יהודה הוא בחי' המלכות בהיותה באצילות, ור' יוסי הוא בחי' המלכות בירידתה לבי"ע.

וכמרומו בשמם: "יהודה" — "נקרא כולו על שמו של הקב"ה"²⁷, "שם בן ארבעה אותיות כלול בשמו של יהודה"²⁸, "משא"כ "יוסי" אינו אלא כינוי לשם הוי', "משום דחשבונו של יוסי כחשבונו של אלקים"²⁹ — שם

(25) לעיל אות פ ס"ג. וש"נ.
(26) כפי שמביא אמו"ר כאן. — ולהעיר, שכריבוי מקומות כותב אמו"ר שר' יהודה הוא בחי' חסד (וראה גם נצו"א לזח"ג קכז, ב), וי"ל שהוא בחי' חסד שבמלכות (ראה גם תורת מנחם — תפארת לוי"צ ח"א פ' וירא אות ל).
(27) סוטה יו"ד, ב. לו, ב.
(28) פרש"י שם לו, ב.
(29) פרש"י סנהדרין נו, רע"א. — ושם: "האי כינוי לאו כינוי השם קאמר... קרי ליי כינוי בלשון חכמים כו".

(20) כמ"ש בקול ברמה בריש האד"ר ועיין בנצוצי אורות בריש האד"ר או"ק ג' (לקלוי"צ כאן).
(21) כמ"ש לפנ"ז שכיון שמל' הוא סוף האצילות ונעוץ תחלתן דכתר בסופן דמל', מאיר בה הש"ע נהורין, משא"כ בירידתה לבי"ע.
(22) כמ"ש במאו"א מע' ציץ ע"ש (לקלוי"צ כאן).
(23) כמבואר בדרשת ר"ש שם.
(24) כדאיתא בשבת דס"ג [ע"ב] ובסוכה ד"ה וע"אז (ולקלוי"צ כאן).

אלקים, ולא שם הוי', ולא עוד אלא שגם שייכותו לשם אלקים אינה אלא ברמז, בגימטריא בלבד³⁰.

וכיון שר' יוסי הוא בחי' המלכות בירידתה לבי"ע, עכצ"ל, שאות י' שבו המכוונת לאצילות, היא, בחי' אצילות שבבי"ע.

ועפ"ז צריך להבין הטעם שנחסר משמו אות י' (אצילות) בגלל שהרהר במילי דעלמא (ירידה לבי"ע) — הרי האות י' שבו היא מלכתחילה (גם לפני שהרהר במילי דעלמא) בחי' מלכות דאצילות בירידתה לבי"ע, אצילות שבבי"ע?³¹

ב. ויש לבאר תחלה סיפור הזהר כפשוטו (נוסף על המבואר לעיל על יסוד הרמזים בשמו של ר' יוסי³¹) — שר' יוסי, מגדולי התנאים³², בהיותו במסיבת רשב"י וחברייא דילי³³ בעסקם בסודות התורה, הרהר במילי דעלמא, שבודאי היתה הנהגתו זו ע"פ תורה³⁴, ואעפ"כ, רשב"י (ולא ר' יוסי עצמו) ראה חסרון בדבר³⁵, ופעל אצל ר' יוסי שיגיע לתכלית השלימות. ובהקדמה:

אע"פ שר' יוסי הי' מ"חברייא" דרשב"י, שהנהגתם (בכלל) באופן ש"תורתן אומנותן"³⁶, מ"מ, לא הי' (עכ"פ — בכל הזמנים) בהסוג ד"עוסקין בתורה" בלבד שאינם מפסיקין לעסוק בעניני העולם³⁷, שהרי: (א) מפורש בגמרא³⁸ שר' יוסי "שלחא הוה", "אומן לעבד עורות"³⁹, היינו, שלצורך פרנסתו הי' עוסק (בזמנים מסויימים) בעיבוד עורות. (ב) מצינו שר'

שלא קראו ק"ש, אף שהי' זה ע"פ תורה, כיון שהיו עסוקים בהכנסת כלה (ראה לקוטי לוי"צ לזח"ג ע' שצד ואילך. וראה גם סה"מ תקס"ב ס"ע נו ואילך (ועוד) — ע"ד החסידות).

(36) שבת יא, א.

(37) כמו שמצינו בכו"כ תנאים ואמוראים. וראה שבת שם: א"ר יוחנן . . . כגון אנו מפסיקין כו' (וברש"י שם: הואיל ומפסיקין תורתנו לאומנתנו). ולהעיר מרמ"א או"ח ס"צ ס"ח (ושו"ע אדה"ז שם ס"ז). מג"א ואדה"ז שם סו"ס קו.

(38) שבת מט, רע"ב.

(39) פרש"י שם.

(30) ש"החשבון מורה על מיעוט האור והחיות . . . עד שלא נשאר ממנו אלא בחי' אחרונה שהוא בחי' החשבון ומספר כו" (תניא שעהיוה"א ספ"ז).

(31) ובפרט שמצינו שר' יוסי (בתחלה) לא הוה דייק בשמא (רק לסוף) — יומא פג, ב (וראה לקמן הערה 79).

(32) ראה עירובין נא, א. רש"י סוכה כו, א. ועוד. וראה סדר הדורות בערכו. וש"נ.

(33) ונמנה ביניהם באד"ר (זח"ג קכו, ב).

(34) ולכן לא הוכיחו רשב"י על ביטול תורה ח"ו.

(35) להעיר גם מסיפור הזהר (זח"ג קפו, א) שהינוקא הכיר "בריחא דלבושייכו" החסרון

יוסי הי' עוסק בצרכי ציבור (ולדוגמא: "התקין ר' יוסי בציפורי"⁴⁰), והעסק בצ"צ דוחה תלמוד תורה⁴¹.

ולכאורה, מסתבר יותר לומר, שה"מילי דעלמא" שהרהר בהם ר' יוסי (שבודאי "לא היו דברים בטלים ח"ו") לא היו עניני פרנסה שלו (שהרי לא יתכן שר' יוסי יפסיק משמיעת רזי תורה מרשב"י להרהר בענינים הקשורים עם פרנסתו), אלא "מילי דעלמא" הקשורים עם צרכי ציבור.

אבל, ע"פ ביאור אמו"ר ש"מילי דעלמא" קאי על "העשרה מאמרות שבהן נברא העולם שהם מילי דעלמא, כי הרי הם מלובשים תמיד בהעולם להחיותו ולקיימו... באלו הדברים הרהר ר' יוסי, והוא בכחי' עמל שיחה" — אפשר לומר שה"מילי דעלמא" שהרהר בהם היו (לא רק צרכי ציבור, אלא) גם עניני פרנסה שלו:

מדברי הגמרא⁴² "אדם לעמל יולד"⁴³... איני יודע אם לעמל תורה אם לעמל שיחה" (ויש צורך בראי' והוכחה ש"לעמל תורה נברא"), מובן, שגם "עמל שיחה" היא עבודה נעלית ("דבר גדול"), ולא עוד אלא שגם המסקנא "לעמל תורה נברא" אינה שוללת לגמרי "עמל שיחה", כי אם, ש"עמל שיחה" (כשלעצמו) אינו תכלית בריאת האדם, ש"לעמל תורה נברא", אבל, כדי לבוא להתכלית והעילוי ד"עמל תורה", יש צורך בהקדמת "עמל שיחה"⁴⁴.

וההסברה בזה — ש"עמל שיחה" קשור עם ה"שיחה" דהקב"ה, עשרה מאמרות שבהם נברא העולם⁴⁵, היינו, שהתהוות וקיום העולם בתמידות ע"י האמירה (שיחה) דעשרה מאמרות נעשית (כביכול) ע"י עבודת האדם ב"עמל שיחה", ב"מילי דעלמא"⁴⁶, שמתעסק בכירור וזיכוך

בביאור מחז"ל (ב"ר פ"ס, ח. פרש"י ח"ש כד, מב) "יפה שיחתן כו' מתורתן של בנינים".
 (46) ומ"ש באוה"ת שם ש"שיחה" הו"ע התפלה, ה"ז כשמחלקים בפרטיות בין "עמל מלאכה" ו"עמל שיחה" ל"עמל תורה", אבל, בכללות החילוק שבין "עמל שיחה" ל"עמל תורה", נכלל ב"עמל שיחה" (נוסף על תפלה, גם) בירור העולם (ראה לקו"ש ח"כ וחט"ו שם).

וראה לקמן (הערה 65) ש"קם ר' יוסי כו" (עלי' מלמטה למעלה) הו"ע התפלה.

(40) סנהדרין יט, א.

(41) שהרי תורתו אומנתו מפסיק לק"ש (שו"ע (ודאדה"ז) אר"ח סו"ס קו) ועוסק בצ"צ לא מפסיק (שם ס"ע ס"ד). וראה לקו"ש חט"ז ע' 380 הערה 47. לקו"ש ח"כ ע' 248 הערה 40.

(42) סנהדרין צט, ב.

(43) איוב ה, ז.

(44) ראה לקו"ש חט"ו ע' 94 ואילך. וש"נ.

(45) ראה אוה"ת חיי שרה קכט, סע"א

ואילך. לקו"ש ח"כ ע' 330 ואילך (ועוד) —

עניני העולם, עניני הרשות שבחלקו בעולם, באופן ש"כל מעשיך יהיו לשם שמים"⁴⁷, ו"בכל דרכיך דעהו"⁴⁸, אשר, עי"ז מתמלאת ונשלמת תכלית הכוונה דבריאת העולם, שנתאוהה הקב"ה להיות לו ית' דירה בתחתונים⁴⁹. ועפ"ז יש לומר, שההרהור של ר' יוסי ב"מילי דעלמא" הוא (לא רק בצרכי ציבור, אלא) גם כפשוטו, בעניני פרנסה — כיון שאצלו הי' זה ענין נעלה ("דבר גדול") בעבודת ה' — "עמל שיחה", בירור העולם⁵⁰.

ג. ואעפ"כ אמר רשב"י לר' יוסי "קום אשלים דיוקנך דאת חד חסר כך":

מסקנת הגמרא היא ש"לעמל תורה נכרא", כיון שהעילוי ד"עמל תורה" הוא באין ערוך להעילוי ד"עמל שיחה" ("אם כי הוא דבר גדול אך אין זה בערך לגבי עמל תורה") — כי, גם העשרה מאמרות שבהם נכרא העולם, "מילי דעלמא", הם "מילי דהדיוטא" לגבי התורה, אשר, "לאו אורחא דמלכא לאשתעי במילי דהדיוטא"⁵¹, ולכן, ההתעסקות ב"מילי דעלמא", "עמל שיחה" (במקום העסק ב"עמל תורה" בזמן זה) היא ירידה להאדם.

ויש להוסיף, שהירידה שבהתעסקות במילי דעלמא היא לא רק בנוגע להתעסקות בעניני פרנסה שלו, אלא גם בנוגע להתעסקות בצרכי ציבור⁵¹ — כפי שמצינו במרדכי "משנה למלך אחשורוש גו' ורצוי לרוב אחיו"⁵², "שפירשו ממנו מקצת סנהדרין"⁵³, "לפי שבטל מדברי תורה ונכנס לשררה"⁵⁴, ועד שאמרו⁵³ "גדול תלמוד תורה יותר מהצלת נפשות, דמעיקרא חשיב ל' למרדכי בתר ד' ולבסוף בתר חמשה", "לפי⁵⁴ שנעשה מרדכי שר בינתיים ירד מחשיבותו אצל חכמים"⁵⁵.

עבודין, שמעכד אותן ומתקנן (ראה תו"א משפטים עו, א. ובכ"מ).

(51) ועד שאמרו חז"ל "הטל עליהן צרכי ציבור והן כלין מאליהן" (סנהדרין יז, א. וראה תנחומא וראא ה. שמו"ר פ"ו, ב).

(52) אסתר בסופה.

(53) מגילה טז, ב.

(54) פרש"י שם.

(55) וראה בארוכה לקו"ש חט"ז ע' 377 ואילך.

(47) אבות פ"ב מי"ב. וראה רמב"ם הל' דעות ספ"ג.

(48) משלי ג, ו. וראה רמב"ם שם. שו"ע אדה"ז אר"ח סקנ"ו ס"ב.

(49) ראה תנחומא נשא טז. ועוד. תניא רפ"ו. ובכ"מ.

(50) ויומתק יותר שאומנותו של ר' יוסי היתה עיבוד עורות ("אומן לעבד עורות") — כידוע שכללות הענין דבירור הגוף ונה"ב וחלקו בעולם נקרא בשם "עבודה", כמו עורות

תפארת לוי יצחק

רסט

ובביאור התיווך דהמסקנא ש"לעמל תורה נכרא" עם המעלה דבירור העולם (ע"י "עמל שיחה") שעי"ז נשלמת תכלית הכוונה דדירה בתחתונים שבשביל זה נברא האדם⁵⁶ — יש לומר, שגם ע"י "עמל תורה" נעשה בירור העולם, ואדרבה, ע"י "עמל תורה" נעשה בירור העולם באופן נעלה יותר מאשר ע"י "עמל שיחה", כיון שממשיכים בעולם לא רק האור האלקי שבערך לעולם, אלא גם האור האלקי שלמעלה מהעולם, היינו, שיתגלה בעולם לא רק העשרה מאמרות שבהם נכרא העולם ("מילי דעלמא"), אלא גם הגילוי דעשרת הדברות שכנגדם הם העשרה מאמרות שבהם נכרא העולם⁵⁷.

ועפ"ז יש לבאר דברי רשב"י לר' יוסי שהי' מהרהר במילי דעלמא (עניני פרנסתו או צרכי ציבור) "קום אשלים דיוקנך דאת חד חסר בך" — שרשב"י רצה ופעל שעבודתו של ר' יוסי בבירור העולם תהי' (נוסף על "עמל שיחה", ע"י ההתעסקות במילי דעלמא, גם ו) בעיקר ע"י לימוד התורה, ע"ד ובדוגמת עבודתו של רשב"י, "תורתו אומנתו", שע"י לימודו בתורה פעל בעולם ירידת גשמים⁵⁸ (שהם המקור לכל עניני העולם⁵⁹), שע"י זה תהי' גם עבודתו של ר' יוסי בבירור העולם בתכלית השלימות.

ד. ויש להוסיף בזה בפרטיות יותר — הקשר והשייכות דעשרה מאמרות ("מילי דעלמא") ועשרת הדברות (תורה) בנוגע לעבודת האדם: הטעם שבריאית העולם בעשרה מאמרות היא כנגד עשרת הדברות שבתורה — כי, תכלית הכוונה היא שגם האור האלקי שלמעלה מהעולם (עשרת הדברות) יומשך ויתגלה בעולם (עשרה מאמרות), ע"י שמגלים בעולם שכל מציאותו אינה אלא בשביל התורה⁶⁰, כשם שהעשרה מאמרות שבהם נכרא העולם הם חלק מהתורה, ועד שבקדושת התורה אין חילוק בין העשרה מאמרות לעשרת הדברות⁶¹.

(58) זח"ג נט, רע"ב.

(59) ראה רמב"ן בחוקותי כו, ד.

(60) פרש"י עה"ת בתחלתו. ובכ"מ.

(61) וגדולה מזו מצינו — ש"אין הפרש בין ובני חם כוש ומצרים, ושם אשתו מהיטבאל, ותמנע היתה פלגש, ובין אנכי ה' אלקיך ושמע ישראל, כי הכל מפי הגבורה" (פיה"מ להרמב"ם סנהדרין פ' חלק ביסוד השמיני).

(56) שהרי ירידת הנשמה בגוף היא (לא לצורך תיקון עצמה, אלא) כדי לברר את הגוף ונה"ב וחלקו בעולם (תניא פל"ז).

(57) כדאיתא בזהר (ח"ג יא, סע"ב) על הפסוק "עשרה עשרה הכף בשקל הקודש", "עשרה עשרה למאי קא אתא, אלא עשרה למעשה בראשית ועשרה למתן תורה, עשרה מאמרות במעשה בראשית ועשרה מאמרות במתן תורה... אלו עשרת הדברות".

ובעבודה זו ישנם (בכללות) ב' אופנים — מלמטה למעלה ומלמעלה למטה⁶²: אצל רוב בני האדם — שאצלם מציאות בפשיטות ואלקות בהתחדשות⁶³ — העבודה היא מלמטה למעלה, שבמציאות העולם ממשיכים ומגלים אלקות, תחלה דרגת האלקות שבערך העולם, עשרה מאמרות, ולאח"ז גם דרגת האלקות שלמעלה מהעולם, עשרת הדברות; ואצל נשמות הגבוהות, יחידי סגולה (כמו רשב"י) — שאצלם אלקות בפשיטות ומציאות בהתחדשות⁶³ — העבודה היא מלמעלה למטה, להמשיך ולגלות דרגת האלקות שלמעלה מהעולם, עשרת הדברות, בדרגת האלקות שבערך לעולם, עשרה מאמרות, ועד במציאות העולם כפשוטו⁶⁴.

ויש לומר, שזהו גם החילוק שבין ר' יוסי לרשב"י — שר' יוסי שסדר עבודתו הי' מלמטה למעלה, לא הי' יכול להמשיך ולגלות בעולם דרגת האלקות שלמעלה מהעולם (תורתו של רשב"י), כי אם לאחרי הירידה וההתלבשות בדרגת האלקות שבערך העולם, ולכן הרהר במילי דעלמא, בעשרה מאמרות שבהם נברא העולם; ורשב"י שסדר עבודתו הי' מלמעלה למטה, תבע ודרש ממנו ופעל עליו שיוכל להמשיך ולגלות בעולם גם דרגת האלקות שלמעלה מהעולם, עשרת הדברות, כפי שהם למעלה מירידה והתלבשות בעשרה מאמרות, דרגת האלקות שבערך העולם⁶⁵.

ה. ועדיין צריך להבין:

ידוע⁶⁶ שהנהגת התנאים והאמוראים היתה בהתאם לדרגת נשמתם,

נהנין בכל יום" (שו"ע אדה"ז או"ח רסמ"ו), עד לברכת התורה; ובהמשך היום, לאחרי התפלה, מלמעלה למטה — מבית הכנסת לבית המדרש, לימוד התורה, ואח"כ הנהג בהם מנהג דרך ארץ (ברכות בסופה. שם לה, ב).

65) ויש להוסיף ולבאר דיוק הלשון "קום אשלים דיוקנך .. קום ר' יוסי וחדו במלין דאורייתא" — שמצד בחינתו של ר' יוסי (שעבודתו מלמטה למעלה) הי' צ"ל ההקדמה ד"קם", עליו מלמטה למעלה, ע"י עבודת התפלה, "סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה", ולאח"ז לימוד התורה, המשכה מלמעלה למטה.

66) ראה הקדמת התניא. שם אגה"ק סי"ג. ובכ"מ.

62) ומקורם בתורה: (א) התחלת התורה מ"בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ", "ויאמר אלקים יהי אור וגו'", עשרה מאמרות שבהם נברא העולם, ואח"כ (לאחרי סיום ספר בראשית, וכמה פרשיות בספר שמות) מתן-תורה — מלמטה למעלה; (ב) הסדר דמתן-תורה, שהתחלתו בעשרת הדברות, החל מ"אנכי ה' אלקיך" — מלמעלה למטה.

63) ראה סה"מ תש"ו ע' 30. ועוד.

64) ובפרטיות יותר — ישנם ב' אופנים אלו בעבודת כאו"א מישראל בכל יום: בהתחלת היום, קודם התפלה, מלמטה למעלה — אמירת מודה אני לפניך כו' שהתזרת בי נשמתו, ההודאה על חיותו וקיומו, וברכות השחר, "על סדר העולם והנהגתו מה שהבריות

תפארת לוי יצחק

רעא

כבנדו"ד, שר' יוסי הי' מהרהר במילי דעלמא, "עמל שיחה", בגלל שייכותו לבחי' המלכות שהיא השרש ומקור לעולמות בי"ע שהתהוותם מעשרה מאמרות שבמלכות (כמ"ש אמו"ר).

ועפ"ז, כיון שעבודתו של ר' יוסי היתה בשלימות הדרושה בהתאם לדרגת נשמתו, איך יתכן שבגלל שלא היתה אצלו השלימות היתירה ששייכת לדרגתו של רשב"י, ראה רשב"י חסרון בדרגתו של ר' יוסי (שלכן אמר לו "קום אשלים דיוקנך דאת חד חסר בך"), בה בשעה שמצד דרגתו של ר' יוסי היתה עבודתו בשלימות⁶⁷?

ו. ויובן בהקדם הביאור בנוגע להחסרון ב"עמל תורה" בגלל ההתעסקות ב"עמל שיחה" ע"פ תורה, לצורך פרנסתו, או בגלל העסק בצרכי ציבור:

ובהקדם מ"ש רבינו הזקן בהלכות תלמוד תורה⁶⁸ ש"כל נפש צריכה לתיקונה לעסוק בפרד"ס כפי מה שהיא יכולה להשיג ולידע, וכל מי שיכול להשיג ולידע הרבה ונתעצל ולא השיג וידע אלא מעט צריך לבוא בגלגול עד שישגיג וידע כל מה שאפשר לנשמתו להשיג מידיעת התורה... כי כל מה שנשמתו יכולה להשיג ולידע מידיעת התורה זהו תיקון שלימותה, וא"א לה להתתקן ולהשתלם בצרור החיים את ה' במקורה אשר חוצבה משם בלתי ידיעה זו".

ומי ש"לא השיג וידע אלא מעט" (לא מפני שנתעצל, אלא) מפני שלא הי' יכול ללמוד ולהשיג ולידע הרבה בהיותו פטור ע"פ תורה (בגלל העסק בפרנסה או בצרכי ציבור) — מבאר רבינו הזקן בתורה אור⁶⁹ בכ' אופנים: (א) כיון ש"אין כל השגות של הנשמות שוים, ויש בהם מדרגות ומעלות אין קץ", לכן, "כשא"א לו לעסוק כו' ה"ז הוראה שדי לו בזה", ועד כדי כך, שיש "מי שדי לו בפרק א' שחרית ופרק א' ערבית"⁷⁰. לערך ההשגה של שרש נשמתו.

69) מגלת-אסתר צח, ג.
70) ראה מנחות צט, ב: "מדבריו של ר' יוסי נלמוד אפילו לא שנה אדם אלא פרק אחד שחרית ופרק אחד ערבית קיים מצות לא ימוש ספר התורה הזה מפיו".

67) וכידוע הפתגם בשמו של ר' זוסיא מאניפאלי — שלא יתבעו ממנו מדוע לא הי' במדרגת צדיקים גדולים, כי אם, מדוע אינו בדרגתו של "זוסיא".
68) פ"א סוף ה"ד.

(ב) "כיון שא"א לו ועוסק כל מה שאפשר לו, ישלים לו הקב"ה לבוש ומשל להשיג על ידו מה שצריך להשיג"⁷¹.

ויש לומר בדא"פ, שבכללות תלויים ב' אופנים אלו בהסיבה שאי אפשר לו לעסוק הרבה בתורה:

כשהסיבה שאינו יכול לעסוק בתורה היא מצד הכרח ההתעסקות בפרנסתו, ענין פרטי שלו — ה"ז הוראה שמצד נשמתו אינו שייך כ"כ לידיעת והשגת התורה בריבוי (ועד שיתכן שדי לו בפרק אחד שחרית ופרק אחד ערבית), כיון שנשמתו אינה שייכת (כ"כ) ל"מארי תורה", אלא ל"מארי עובדין טבין"⁷².

אבל כשהסיבה שאינו יכול לעסוק בתורה היא (לא מצד ענין פרטי שלו, אלא) מצד הכרח ההתעסקות בעניני הזולת (צדקה וכיו"ב), ובפרט העסק בצרכי ציבור — אזי ישלים לו הקב"ה החסרון שהי' יכול לידע ולהשיג בתורה יותר⁷³, כולל גם ע"י ברכת הצלחה מרובה שבלימודו במשך זמן מועט ישיג בתורה יותר מאשר ע"ד הרגיל⁷⁴, ע"ד שמצינו בירושלמי⁷⁵ (בנוגע לחסידים הראשונים שהיו שוהין ומתפללין ט' שעות ביום⁷⁶) ש"ע"י שהיו חסידים היתה ברכה ניתנת בתורתן", "שהצליחו להבין ולהשכיל מיד ולא היו שוהין"⁷⁷, ועד"ז מצינו שע"י נתינת הצדקה "נעשה מוחו ולבו זכים אלף פעמים ככה"⁷⁸.

ז. ומזה מובן גם בנוגע לדרגתו של ר' יוסי:

כיון שהתעסקותו של ר' יוסי ב"מילי דעלמא" היתה (לא רק בעניני פרנסתו, אלא) גם ובעיקר בצרכי ציבור, הרי, החסרון בתורתו אינו מפני ההגבלה שמצד דרגת נשמתו, ולכן, בודאי ש"ישלים לו הקב"ה... להשיג... מה שצריך להשיג".

(74) בזהר שהובא בתו"א (לעיל הערה 71) קאי על תשלום לבושי הנשמה בג"ע ("ההוא עלמא"), אבל פשוט, לכאורה, שאפ"ל התשלום גם בעוה"ז, כבירושלמי שבפנים.

(75) ברכות פ"ה ה"א.

(76) ברכות לב, ב.

(77) פני משה שם. וראה לקו"ש חט"ז ע' 375.

(78) תו"א בתחלתו (א, ב). אוה"ת בראשית

(כרך ו) תרכו, ב ואילך.

(71) ושם: "איתא כה"ג בזהר פ' אמור דק"א ע"ב* קוב"ה אשלים לי' כו".

(72) ראה תניא אגה"ק ס"ה (קט, א) בשם האריז"ל. ביאורו"ז פ' וישב לאדהאמ"צ (כה, א"ב) ולהצ"צ (ע' קלד).

(73) ובפרט החסרון שמשכח תלמודו (תנחומא ושמור"ר שבהערה 51).

(* בזהר שלפנינו: דף ק"א ע"א.

תפארת לוי יצחק

רעג

ועוד יש לומר, שגם בנוגע להחסרון בתורתו בגלל ההתעסקות בענייני פרנסתו שמזה רא"י (לכאורה) שמצד נשמתו אינו שייך לדרגא נעלית יותר — כשם ש"אין כל השגות של הנשמות שוים ויש בהם מדרגות ומעלות אין קץ". כך ישנם גם מדרגות ומעלות בכל נשמה שמתעלית (ע"י עבודתה) מדרגא לדרגא, עד לשרשה ומקורה כו', ובהתאם לכך ניתוסף אצלה גם בהיכולת והאפשרות לידע ולהשיג דרגא נעלית יותר בתורה.

ועפ"ז יש לבאר דברי רשב"י לר' יוסי "קום אשלים דיוקנך דאת חד חסר בך" — שכשהגיע הזמן להשלמת החסרון ע"י הקב"ה, או כשר' יוסי נתעלה לדרגא נעלית יותר, אזי ראה רשב"י שעכשיו יש חסרון אצל ר' יוסי, כיון שהשלימות שבדרגתו הקודמת אינה מספיקה ואינה בערך להשלימות היתירה הנדרשת ממנו במעמדו ומצבו עתה.

ח. ובביאור הטעם שר' יוסי עצמו לא הרגיש שנתעלה לדרגא נעלית יותר (ובמילא לא הרגיש החסרון שבדרגתו הקודמת בערך לדרגתו הנעלית), כי אם רשב"י, אף שרשב"י הכיר זה (בדיוקנו ו) בשמו של ר' יוסי⁷⁹, שעל ידו נמשכת חיות הנשמה בגוף⁸⁰ — יש לומר:

שלימות יתירה זו (הן מצד העליות דהנשמה מצד עצמה, והן (ועאכו"כ) כשמשלים לו הקב"ה) קשורה עם שרש הנשמה שלמעלה מההתלבשות בגוף — כמרומז גם בהלשון "קום אשלים" דיוקנך, דקאי על שרש הנשמה, שעז"נ⁸¹ "שימני כחותם על לבך כחותם על זרועך וגו'", "אע"ג דההוא חותם אזיל הכא והכא .. כל דיוקני שביק תמן ותמן קיימא"⁸², ועד לשרש הנשמה כפי שמושרשת בעצמותו ית' — כמרומז בסיום הענין (לאחרי ש"קם ר' יוסי וחדוי במלין דאורייתא"), "השתא אנת שלים קמי עתיק יומין (דרגא הכי נעלית) ודיוקנך שלים".

ויש לומר, שמצד גודל העילוי וההפלאה שבשלימות זו לא נרגש ענין

בגילוי, ומזה מובן גם בנוגע לשמו שע"י נמשכת חיות הנשמה. ועצ"ע.

(80) ראה אור"ת להה"מ ס"פ בראשית. לקו"ת בהר מא, ג. ובכ"מ.

(81) שה"ש ח, ו.

(82) זח"ב קיד, א.

(79) ואין לומר שהטעם הוא מפני שר' יוסי (בתחלה) לא הוה דייק בשמא מפני שענינו של השם הוא בהעלם (ראה לקו"ש ח"ו ע' 36 הערה 13 ובשוה"ג), כי (נוסף לכך שלסוף גם ר"י הוה דייק בשמא, כנ"ל הערה 31), בנוגע לר' יוסי עצמו, מובן, שנשמתו האירה אצלו

זה (בתחילה) אצל ר' יוסי עצמו — ע"ד וכדוגמת מ"ש⁸³ במשה ש"לא ידע כי קרן עור פניו"⁸⁴.

ט. עפ"ז יש לבאר גם הטעם שע"י הירידה לבי"ע בהרהור במילי דעלמא נחסרה אות י' (בחינת האצילות) משמו של ר' יוסי — אף שהאות י' דר' יוסי היא אצילות שבבי"ע, להיותו בחינת המלכות בירידתה לבי"ע: אף שבתחילת עבודתו היתה בחינתו של ר' יוסי בחינת המלכות בירידתה לבי"ע, שלכן לא היתה עבודתו אך ורק בלימוד התורה (כמו רשב"י ש"תורתו אומנתו"), אלא עסק גם במילי דעלמא, עשרה מאמרות דמלכות שבהן נתהוו עולמות בי"ע, מ"מ, לאחרי שנתעלה לדרגא נעלית יותר ע"י עבודתו, ובפרט עי"ז שהשלים לו הקב"ה, אזי נעשה עילוי בבחינת המלכות שבו, שאינה רק בחינת המלכות בירידתה לבי"ע, אלא גם (ובעיקר) בחינת המלכות בהיותה באצילות.

ועילוי זה (ממלכות דאצילות שירדת לבי"ע למלכות דאצילות ממש) נרגש באות י', להיותה כנגד עולם האצילות — שבהיותו בדרגתו הקודמת (מלכות דאצילות בירידתה לבי"ע), היתה האות י' (אצילות) שבשמו בחי' אצילות שבבי"ע; וכשנתעלה לדרגא נעלית יותר (מלכות בהיותה באצילות), שייכת האות י' לעולם האצילות ממש.

ולכן, כשהרהר במילי דעלמא (ירידה לבי"ע) לאחרי שנתעלה לעולם האצילות, נחסרה משמו אות י' היותר נעלית, י' דאצילות (שלמעלה מהאות י' שבדרגתו הקודמת, אצילות שבבי"ע), עד שנתתקן הדבר ע"י רשב"י באופן ש"השתא אנת שלים קמי עתיק יומין ודיוקנך שלים".

(משיחות ש"פ ויק"פ תשל"ב. תשל"ה (לקו"ש חכ"א ע' 244 ואילך). תשמ"ה. ש"פ ויקהל תשל"ג)

רצט. — ולהעיר מהשייכות דקירון עור פנים לגילוי הש"ע הנהורין שבפנים שנמשך לר' יוסי ע"י רשב"י.

(83) תשא לד, כט.
(84) ראה ספר הליקוטים (דא"ח להצ"צ) ערך משה ע' א'תרסט. וראה תורת לוי"צ ע' ע"י רשב"י.